

Przeciwdziałanie handlowi ludźmi w związku z kryzysem humanitarnym wywołanym wojną z Ukrainą

Kodeks postępowania dla osób pierwszego kontaktu

Podobnie jak każdy poważny kryzys lub klęska humanitarna, wojna w Ukrainie i będące jej skutkiem masowe wysiedlenia wymagają mobilizacji rządów, społeczeństwa obywatelskiego, firm oraz innych organizacji, a także osób fizycznych w celu świadczenia wsparcia i pomocy osobom narażonym na zagrożenia. Chociaż kierują nimi dobre intencje, niektórym – zwłaszcza nowym – organizacjom społeczeństwa obywatelskiego, wolontariuszom oraz innym osobom udzielającym pomocy może brakować stosownej wiedzy i doświadczenia, w tym w kontekście zagrożeń związanych z handlem ludźmi. W niniejszym dokumencie wskazano kilka kluczowych działań, które powinny podjąć organizacje pierwszego kontaktu, aby ich pracownicy byli wyczuleni na zagrożenia związane z handlem ludźmi i nie narażali w niezamierzony sposób beneficjentów pomocy lub swoich współpracowników.

Świadomość ryzyka

Aby móc właściwie zaplanować i przygotować reakcję, kierownictwo organizacji oraz jej pracownicy muszą mieć świadomość zjawiska handlu ludźmi i jego przejawów w obszarze swojej działalności, a także wiedzę na temat krajowych i lokalnych działań w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi oraz podmiotów je podejmujących, w tym krajowego koordynatora ds. przeciwdziałania handlowi ludźmi, sprawozdawcy lub równoważnych instytucji, wyspecjalizowanych jednostek policji, a także stosownych organizacji społeczeństwa obywatelskiego i infolinii.

“ **Kierownictwo organizacji oraz jej pracownicy muszą mieć świadomość zjawiska handlu ludźmi i jego przejawów w obszarze swojej działalności, a także wiedzę na temat krajowych i lokalnych działań w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi oraz podmiotów je podejmujących.**

Nawiązywanie kontaktów i współpracy z podmiotami przeciwdziałającymi handlowi ludźmi

Zapewnienie wsparcia humanitarnego jest zadaniem trudnym i wymagającym znacznych zasobów, gdyż problemy, z jakimi borykają się ludzie uciekający przed kryzysami oraz konfliktami, są różne – od sytuacji nagłych po długoterminową integrację. Osoby pierwszego kontaktu są w stanie dostrzec i rozpoznać domniemane sytuacje handlu ludźmi lub ich ofiary, lecz nie można oczekiwać, że samodzielnie zapewnią kompleksową opiekę takim osobom lub zareagują na podejrzane sytuacje. Ze względu na złożoność procedury handlu ludźmi oraz jego wpływ na dobrostan psychiczny i fizyczny ofiar, kluczowe jest, aby osoby pierwszego kontaktu nawiązały relacje i współpracę z innymi podmiotami, takimi jak organy ścigania, publiczne służby socjalne oraz wyspecjalizowane organizacje pozarządowe przeciwdziałające handlowi ludźmi. Kierownictwo organizacji powinno starać się uzyskać informacje o rolach i obowiązkach różnych agencji oraz usługodawców, a także ustanowić stałe kanały komunikacji, zapewniając przy tym poufność i ochronę danych osobowych we wszelkich interakcjach.

Opracowanie polityki i procedur

Chociaż pracownicy organizacji humanitarnych mogą nie stykać się z domniemanymi ofiarami handlu ludźmi lub nie być świadkami takich sytuacji na co dzień, ważne jest, aby unikać działań doraźnych, które mogą okazać się szkodliwe dla domniemanej ofiary, innych beneficjentów lub pracowników bądź mogą zagrozić ukierunkowanym wysiłkom wyspecjalizowanych podmiotów przeciwdziałających handlowi ludźmi. Aby uniknąć takiego niekorzystnego scenariusza, zdecydowanie zaleca się, aby organizacja na jak najwcześniejszym etapie opracowała politykę dotyczącą handlu ludźmi i standardowe procedury operacyjne, które mają być przestrzegane przez jej pracowników w odpowiednich sytuacjach. Taka polityka i procedury powinny obejmować następujące zagadnienia oraz możliwe scenariusze:

- Stwierdzenie o zerowej tolerancji dla handlu ludźmi w całej działalności organizacji oraz działaniach jej pracowników i osób z nią związanych.
- Nakreślenie kodeksu postępowania dla pracowników organizacji i osób z nią związanych, w którym należy podkreślić potrzebę przestrzegania standardów praw człowieka i wyraźnie zakazać nawiązywania relacji z osobami zasadnie podejrzewanymi o udział w handlu ludźmi, jak też korzystania z usług domniemanych ofiar tego procederu. Pracownicy organizacji i osoby z nią związane muszą dawać wzór swoim zachowaniem, aby przyczynić się do zwalczania tego problemu, nie zaś go pogłębiać. Handel ludźmi rozwija się w odpowiedzi na popyt, w tym na usługi seksualne lub tanią bądź nieopłacaną siłę roboczą, więc pracownikom organizacji i osobom z nią związanym należy zakazać płacenia za seks lub żądania seksu, pracy bądź innych usług w zamian za wyświadczoną przysługę, niezależnie od lokalnego statusu prawnego prostytutki. Ponadto ze względu na szczególny stopień narażenia dzieci na handel ludźmi, pracownicy organizacji i osoby z nią związane w żadnym przypadku nie mogą utrzymywać kontaktów seksualnych z osobami poniżej 18. roku życia.
- Zapewnienie odpowiedzialności pracowników organizacji i osób z nią związanych przed odpowiednimi organami za wszelkie nielegalne działania podlegające do handlu ludźmi lub zachowania niezgodne z powyższymi standardami.
- Zapewnienie bezpiecznych i łatwo dostępnych mechanizmów oraz procedur zgłaszania handlu ludźmi, a także towarzyszących mu nadużyć, aby zachęcić ofiary do zgłaszania się.

Podnoszenie świadomości i szkolenie pracowników

Obowiązkowe szkolenie w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia, aby pracownicy organizacji i osoby z nią związane, np. wolontariusze, rozumieli, czym jest handel ludźmi i jak się on przejawia obecnie, w tym w sytuacjach kryzysowych oraz konfliktowych, a także dla zapoznania ich z przepisami dotyczącymi przeciwdziałania handlowi ludźmi, podmiotami działającymi w tym zakresie i mechanizmami istniejącymi w kraju, w którym organizacja prowadzi działalność. Takie szkolenia, zarówno internetowe, jak i prowadzone twarzą w twarz, są często oferowane bezpłatnie przez organizacje międzynarodowe lub pozarządowe wyspecjalizowane w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi. Więcej szczegółowych informacji na temat szkoleń dotyczących przeciwdziałania handlowi ludźmi dostępnych w kontekście kryzysu humanitarnego związanego z napaścią na Ukrainę można znaleźć tutaj: <https://www.osce.org/cthb/562572>. Ponadto, jak zawsze pokazują kryzysy migracyjne i humanitarne, osoby pierwszego kontaktu są podstawowym źródłem informacji dla osób potrzebujących pomocy, a zatem powinny one znać wskaźniki i oznaki handlu ludźmi oraz sposoby radzenia sobie z domniemanymi przypadkami tego procederu w sposób uwzględniający płeć i wiek ofiar oraz ich traumatyczne doświadczenia. Przydatnym pierwszym źródłem informacji, jak też sposobem odświeżenia posiadanej wiedzy może być publikacja „Rozpoznawanie handlu ludźmi związanego z kryzysem humanitarnym wywołanym napaścią na Ukrainę: informacje dla osób pierwszego kontaktu” (<https://www.osce.org/cthb/561466>).

Monitorowanie i korekta działań

Niezbędne jest regularne monitorowanie przyjętych mechanizmów i środków przeciwdziałania handlowi ludźmi przez kierownictwo organizacji w celu zapewnienia terminowego rozpoznania ewentualnych luk bądź niefunkcyjnych elementów oraz wprowadzenia niezbędnych korekt. Pomocne w prowadzeniu takiego monitorowania i omawianiu możliwych udoskonaleń mogą być doświadczone podmioty zajmujące się przeciwdziałaniem handlowi ludźmi, np. wyspecjalizowane organizacje pozarządowe działające w tym obszarze.